

Epos o Gilgamešovi

Jméno autora:

neznámé

Název díla:

Epos o Gilgamešovi

Kdy a kde dílo vyšlo:

- Vznikalo již od 3. tisíciletí př.n.l., šířilo se ústně a ve 2. tisíciletí př.n.l. bylo zapsáno klínovým písmem. Byl překládán do akkadštiny. Definitivní verze byla uložena v Aššurbanipalově knihovně v Ninive na 12 hliněných tabulkách. Epos je původně veršovaný. Sumerská, akkadská literatura (Mezopotámie) – 4000 př.n.l. klínové písmo, hliněné destičky, trojhranné rydlo
- Epos byl poprvé přeložen do češtiny až kolem roku 1950. Kniha, kterou jsem četl, vyšla v roce 1971 v nakladatelství Mladá fronta. Přeložil prof. dr. Lubor Matouš.

Společenský a historický kontext díla

Epos o Gilgamešovi patří k nejstarším literárním nálezům a patří k nejoblíbenějším a nejrozšířenějším básním starověkého Předního Východu.

Další zpracování díla

- Literární zpracování próza JUDr. Vojtěch Zamarovský (5. 11. 1919, Trenčín – 26. 7. 2006, Praha) byl slovenský historik, spisovatel a překladatel, jeden ze zakladatelů žánru literatury faktu v Československu. Ve svém díle se věnoval nejstarším obdobím lidské historie, věnoval se popularizaci starověkých civilizací a mýtů.

Zařazení díla:

Literární druh:

- epika je druh literatury. Má děj, příběh, určení, časové a příčinné souvislosti.

Literární žánr:

- Epos (řecky: slovo, řeč, vyprávění) básnické dílo v němž epika převládá nad lyrikou. Čili jedná se o rozsáhlé skladby s bohatým dějem, sice veršované, ale rýmy a verše pouze dotvářejí a podtrhují děj. Obvykle popisují životní příběhy významných osobností a jejich výjimečné činy. Mnohé vznikaly i po staletí – byly dotvářeny, obměňovány. Epos patří do epického žánru, vznikl v antice. Rozsáhlé chronologické vyprávění, spojené jednou nebo několika ústředními postavami.

Umělecké období, ke kterému dílo patří:

- počátek starověku – rozšíření písma na území staroorientálních říší Blízkého východu – v Mezopotámii (Sumer, Akkad, Babylon, Mitanni, Asýrie),

Funkce literárního díla:

- Epos o Gilgamešovi je do dnešní podoby poskládán z několika různých tabulek, které se na světě zachovaly, tudíž je občas jejich obsah rozdílný. Z toho též vyplývá, že podstatná část je zlomkovitá a musíme si představit děj, ale to dílu neubírá na zajímavosti i po tisících let.

3. Literární rozbor díla:

Plán jazykový:

- epos pocházející ze starověku (Babylónie)
- šířil se ústně, později byl sepsán
- veršovaný, volný verš
- dílo obsahuje archaismy (ve strachu prodlívají...)
- personifikace (jméno žije dál...)

Plán tematický:

Téma knihy: hledání věčného života, promítá se zde strach z války a ze smrti.

HLAVNÍ POSTAVY:

Gilgameš – Uruký král a tvrdý vládce svého lidu. Přesto byl celé generace opěvován lidmi Mezopotámie. Gilgamešovým nejslavnějším činem byla stavba hradeb kolem Uruku 9km dlouhá.

Enkidu – Gilgamešův druh a z moci bohů jeho příbuzný, stvořen z hlíny, žijící se zvířaty, určen ke zkrocení Gilgameše.

Vedlejší postavy:

Anu – bůh nebes, uctíváný v Uruku

Aruru – bohyně, stvořitelka lidí

Chuvava – obr sídlící v cedrovém lese

Ištar – bohyně lásky

Šamaš – bůh slunce

Tešup – bůh bouřky

Uršanabi – lodivod Uta- napištima

Utanapištyn – bůh, dříve člověk, nesmrtelnost získal po potopě světa, jeho jméno znamená v překladu „ten kdo našel život“

Názor: Děj knihy se mi moc líbil, ale veršovaný epos se spoustou jazykových obrátů byl velice náročný na pochopení.

Sumerská literatura

Epos o Gilgamešovi – tento epos je považován za nejstarší dílo světové literatury hlavními hrdiny bájný král města Uruku a jeho přítel cesta za nesmrtelností, touha po ní tragický úděl hrdiny vyplývá z nevědomí konečnosti lidského života; nechce si to připustit

Plán kompoziční:

- **vypravěč** – er-forma řeč vypravěče má podobu monologu ve 3. osobě. Vypravěč se staví do role nezaujatého pozorovatele, tzn., že autor komentuje, popisuje, nezasahuje do děje, má tedy větší odstup vůči příběhu a prožitkům postav.
- **členění textu** – je na dvanácti tabulkách a obsahuje zhruba 3000 veršů. Verš měl vedle snahy o uměleckou literaturu i své praktické důvody. Rytmičky organizovaný text byl lépe zapamatovatelný, proto byly ve středověku veršovány hlavně slovníky, kroniky apod.

Ukázka z knihy: str. 88 verš 285 a 290.

Tu viděl Gilgameš studnu, jejíž voda chladná byla. I sestoupil dolů, aby se umyl v její vodě. Vůni té rostliny ucítil had, tiše vylezl a rostlinu odnesl. A když se vracel, odhodil kůži. Tenkrát Gilgameš usedl a hořce plakal, po tváři jeho stékaly slzy.

Gilgameš, sumerský vládce, bytost ze dvou třetin božská, z jedné lidská. Stvořili ho bozi Aruru bobyně matek mu dala život, Šamaš bůh slunce mu dal krásu a bůh bouřky Tešup statečnost.

Gilgameš se rozhodl vystavět mohutné hradby okolo svého města a úkol zadal mudrcům. Ti se těžce dřeli a naříkali. Jejich nářky uslyšeli bohové a shromáždili se. Bohyně Aruru stvořila (z hlíny) siláka podobného Gilgamešovi. Jmenoval se Enkidu. Sestlali ho na zem, ať se utká s Gilgamešem. Enkidu žil se zvířaty a setkal se s mladým lovcem. Ten se ho zalekl a stěžoval si otcí. Gilgameš dal lovcí dívku, ať ji odvede k Enkiduovi, ten se do ní zamiluje a ona ho vyláká z lesa. Opravdu se tak stalo a Enkidu odešel od stáda. Dívka mu vyprávěla o Uruku a o Gilgamešovi. Enkidu dívce řekl, ať ho odvede ke Gilgamešovi, že s ním poměří síly. Tu noc měl Gilgameš 2 sny, které podle jeho matky znamenaly příchod druhá, kterého bude mít Gilgameš velmi rád. Oba siláci se brzy setkali u chrámové brány. Poprali se a Gilgameš vyhrál. Nabídl mu přátelství a od té doby byli nerozluční.

Gilgamešovi mohutné hradby nestačily. Chtěl více, a tak se rozhodl zabít zlého obra Chuvavu, který žije v cedrovém lese. Gilgameš prosil boha Šamaše o pomoc. Gilgameš a Enkidu se vydali do lesů. Překonali strážce u brány a s pomocí boha Šamaše zabili Chuvavu. Pokáceli les a vrátili se do Uruku. Tam bohyně Ištar uviděla Gilgameše a chtěla, aby si ji vzal. Ten ale nabídku odmítl. Ištar si proto stěžovala svému otcí Anuovi a chtěla, aby stvořil mohutného a silného býka a poslal ho na Gilgameše. Otec býka skutečně stvořil a poslal ho na zem. Býk napáchal mnoho škod a zranil i Enkidua, ale přišel Gilgameš a býkovi vrazil dýku mezi šíjí a rohy a býka zabil. Vyřízl mu srdce (to obětoval Šamašovi), rohy dal řemeslníkům, ti z nich udělali poháry a Gilgameš je naplnil olejem a obdaroval boha, který ho zachránil. Bohyně Ištar sledovala boj Gilgameše s býkem a Gilgameše potom proklela. V noci měl Enkidu sen, ve kterém se dozvěděl, že bohové chtějí jeho smrt. Enkidu v horečce proklel lovce i dívku, když vtom ho uslyšel bůh Šamaš a Enkiduovi domluvil. Ten se tedy uklidnil, usnul a zdál se mu sen, ve kterém byla příšera u jeho lůžka, proměnila Enkidua v ptáka a zavedla ho do podsvětí. Když se Enkidu probudil, vyprávěl o snu Gilgamešovi. Enkidu ležel na svém lůžku 12 dní a pak zemřel.

Gilgameš tomu nemohl uvěřit a dalších 7 dní u Enkidua zůstal. Potom se oblékl do lví kůže a šel do stepi. Chtěl přejít pohoří Mašu a jít k nesmrtelnému předku Uta-napištimu. Když se dostal do hor, zabil tam lvy a potkal štíry. Prošel krásnou zahradou k domu božské šenkýřky Siduri. Ta mu ukázala cestu přes moře k Uta-napištimu, ale řekla, že cesta je obtížná a překonal ji jen lodivod Uršanábi. Gilgameš ho tedy vyhledal a Uršanábi mu řekl, že musí jít do lesa a nařezat tyče a lokty a musí se potom vrátit. Gilgameš tak udělal a Uršanábi mezitím sestrojil loď. Vypluli a po moři (po kterém chodil jen Šamaš) pluli 3 dny, pak dopluli k vodám smrti a tam uvízli. Uršanábi řekl Gilgamešovi, ať loď odstrkává pomocí tyčí (1 odraz = 1 tyč). Také měli pomoc od boha Šamaše. Pak se dostali na břeh, na kterém byl Uta-napištim.

Ten dal Gilgamešovi radu jak získat nesmrtelnost: „Nesmíš 6 dnů a 7 nocí ulehnout k spánku.“ Únava ale Gilgameše přemohla a ten usnul. Spal několik dní. Co den, to měl vedle sebe čerstvě upečený chléb od Uta-napištinovy ženy. Ta nakonec svého muže přesvědčila a ten dal Gilgamešovi ještě jednu radu: „Na dně oceánu je rostlina, podobná bodláku, trnitá jako růže. Kdo ji okusí, jeho život nebude mít konce.“ Gilgameš vyplul s Uta-napištinem na moře, potom si přivázal na nohy kameny a skočil do vody rostlinu skutečně našel a chtěl ji vzít do Uruku –

podělit se s ostatními lidmi. Jenže rostlinu si položil vedle studny a její vůně přilákala hada. Ten ji sežral, a proto nikdy Gilgameš nebyl nesmrtelný a vrátil se do Uruku. Kde vykonal mnoho dobrého pro svůj lid a tak se stal v srdcích poddanných nesmrtelným.